

“Zer ikasi ugari dugu Euskal Herrian Latinoamerikako nekazarien mugimenduetatik”

BEATRIZ CASADO BAIDES

Bea Casado Baides jatorria Alacanten duen euskal herritarra da. Hegoa institutuaren kooperazio masterrak ekarri zuen Bizkaira 2007an. 2012 eta 2015 urte artean Brasilen bizi izan zen, Lurrik Gabekoen Mugimenduaren (MST) borroketan eta ekimen formatzaileetan murgilduta. Bizipen horietan oinarritzen da iragan urrian EHUan aurkeztu zuen tesi mamitsua. Tesia itxita egonik ere, ez zaizkio itzali Brasilen ikusi eta ikasitakoak zein formazioarekiko interes grinatsua.

 Z. OLEAGA
 ARITZ LOIOLA

Zazpi urtetako lan luzearen ostean, berriki aurkeztu duzu tesia. Zer ikertu duzu?

Ikergaia La Via Campesinako (LVC) antolakundearen formazio prozesuak dira. Alde teorikoan nekazaritzako elikagaien sistema aztertu dut, mundu mailan zein Euskal Herrian. Neoliberalismoa territorioaren eta elikadura sistemaren dominazioan sakontzen ari da, jabetza nazioarteko enpresa gero eta gutxiagoren eskuetan pilatuz. Horretarako zer modu erabiltzen dituen aztertu dugu, eta zer ondorio dakarkion nekazal munduari. Bestetik, LVCKo laborariaren mugimenduek kapitalaren erasoaldiari nola erantzuten dioten ikertu dugu: erresistentzia, territoria disputatzea eta prozesu askatzaileak dira oinarria.

Alde enpirikoan LVCKren Hegoamerikako antolakundearen formazio ereduak eta proposamen pedagogikoak aztertu ditugu. Zehazki Brasilgo MSTrenak eta Estatu mailako bere eskola nagusiarenak —Florestan Fernandez eskola (ENFF)—. Hegoamerikako antolakundeak eta horien barnean MST eta ENFF abangoardia dira arlo horretan.

Euskal Herrira etorritz, Baserritik Mundura ikastaroaren ibilbidea deskribatu eta aztertu dugu. Euskal esparru unibertsitarioan pilotua den esperientzia hezitzailea da, ENFFren eta MSTren metodologia duena oinarri.

“Agroekologia eta elikadura burujabetza ez dira nekazaritzara mugatzen, jendarte eraldaketarako proposamenak dira”

LVCKo antolakundeentzat hezkuntzaren eta formazio politikoaren arloa borroka esparru estrategikoa da. Zergatik?

Nekazarien antolakundearen testuingurua sakonki eraldatu da. Asko tokiko botere oligarkikoen aurka borrokatze-ko sortu ziren iraganean, eta egun aktore sare nahasi bat da aurrez-aurre dutena. Oso sare konplexua da, hari in-

dustrialak, finantzarioak, politikoak, komertzialak, juridikoak, mediatikoak edota militarrek ere txirikordatzen dituenak. Alde materiala du —lurren, itsasoaren edo hazien metatzea kasu—; baita immateriala ere —jakintzak, ideologiak, dimentsio kulturalak eta beste—.

Konplexutasun horrek azaltzen du azken hamarkadetan formazioari zentzualtasuna eman izana, ulertzeak formazioa eskatzen baitu. Aldi berean, antolakundearen estrategiek sustatzen dute konplexutasun hori: agroekologia eta elikadura burujabetza ez dira nekazaritzara mugatzen, jendarte eraldaketarako proposamenak dira. Sistema kapitalistaren aurkako borroka da, baina baita kapitalismoarekin bat egiten duen gainontzeko sistemen aurkakoa ere: patriarkatua, kolonialismoa, antropozentrismoa.

Formazioari betekizun zehatzagoak ere aitortzen dizkiote. Antolakundearen eta horien kideen sendotzea; artikulazioak eta aliantzak sustatzea; edo pizten dituzten borroken mugak eta kontraesanak identifikatzeko gaitasuna

SÉRGIO SILVA / PONTE JORNALISMO

garatzea. Horrez gain, zenbait testu-
gurutan —nagusiki gobernu aurrera-
koekin— hezkuntzaren baliabideak eta
espazio publikoak borrokatzeko aukera
zabaltu dezake.

Zeintzuk dira formazio eta pedagogia eredu horren oinarriak?

LVCren formazio prozesuak hezkun-
tza eredu ofizialekin oso urrun daude,
eredu horrek ez dielako balio. Antola-
kudetik agronomo bat unibertsitatera
joan, eta zer jasoko du; eredu hegemo-
nikoa, agroindustriaren negozioari lo-
turikoa. “Gure antolakundeak eta gure
agenda politikoa sendotzeko formazio
prozesu erabilgarriak behar ditugu”,
hausnartzen dute. Eta konturatzen dira
horretarako edukiak ez ezik moduak
ere eraldatu behar dituztela: eredu in-
tegrala eta bizipenari lotua, eraldake-
tak sustatuko dituzten pertsonak ere
eraldatuko dituen aldi berean. Gakoe-
tako bat da hori: metodologiak parte
hartzaileen subjektibotasun politikoa
ukitu behar du.

Formazioaren beste kontzepzio bat
eraikitzen joango dira, praktikatik. Hezi-
ketan dimentsio politikoa, kulturala eta
emozionala uztartzen dituzte, arlo per-
sonalean zein kolektiboan. Borondatea,
konplizitatea, baloreak, elkar-zaintza,
nortasun kolektiboaren eraikuntza, in-
plikazio emozionala, hori dena landu
egiten da.

2009an printzipio komun batzuk
adostu zituzten, bakoitzaren esperien-
tzia praktikoen trukaketa prozesu luze

baten ostean: formazioak proiektu poli-
tiko estrategikoari lotuta egon behar du
eta antolakundearen borroka indartu;
abiapuntua laborarien praktika sozia-
la izan behar du, praktika-teoria lotura
ziurtatzearen; formazio prozesua eten-
gabea da, une eta espazio guztiek dute
potentzial formatzailea —bilera bat, mo-
bilizazioak, topaketak, une informalak,
irakurketak...—; metodoek sortzaileak,
kolektiboak, alaiak, ahalik eta horizon-
talenak izan behar dute, “formak for-
matzen” baitu; formazioak pertsonen
dimentsio ezberdinak garatu behar ditu.

***"Nekazarien
mugimenduek lortu
dute euren militanteak
esparru publiko
ofizialera heltzea edo
alfabetatzea. Baina
are garrantzitsuagoa:
euren metodologiekin
egitea lortu dute"***

**Euskal Herria nagusiki hiritarra da:
LVCren proposamen pedagogikoek
eta formaziozkoek interesik al dute
herri mugimendu hiritarrentzat?**

Bai, handia. Printzipioen metodo ire-
ki bat dela presente izanik beti, horiek
errealitate bakoitzean nola aplikatu era-
baki behar da. Ez da metodo hezitzailea
soilik, metodo antolatzailea eta politiza-
tzailea da aldi berean, mugimendu he-

rritarra sortzeko potentzialtasun handia
duena. Printzipio orokor gehienak herri-
-pedagogiatik datoz, hortaz, prozesu eta
harreman askatzaileak eraikitzeko nahi-
karia duen edozein antolakundek, pro-
zesuk edo espazioak zer ikasia du metodo
honetatik. Asko dira ENFFtik pasa diren
edo MST eta LVC inspiraziotzat dituzten
mugimendu urbanoak.

Hain zuzen ere, uste dut formazio poli-
tikoa birpentsatu beharra dugula Euskal
Herrian, eta horretan daude hainbat mu-
gimendu. Aipaturiko Baserritik Mundu-
ra esperientziak gain, Joxemi Zumalabe
Fundazioa, Emagin, BiziLur eta IPES ari
dira, besteak beste, ikusmolde politiko
-pedagogiko hori lantzen.

**Zure lana gurutzatzen duen beste
kezka bat herri mugimenduen eta
unibertsitatearen arteko harremana
da, jakintza herrikoi eta akademikoen
artekoa.**

Ardatz herritar eta nekazaria duten
esperientzia hauek eredu hezitzaile
ofizialarekiko kontrajarriak dira. Uni-
bertsitate-mugimenduak harremana
nola planteatzen duten interesgarria
iruditzen zait. Hemen ez gaude ohituta
harreman hori gaitasun eta jakintzen
osagarritasun eta horizontaltasunean
garatzen: aitortuz antolakunde sozia-
la subjektu pedagogikoa dela, jakintza
sortzen duena, akademikoa bezain ba-
liagarria.

MSTn ezagutu ditudan esperientziek
hori planteatzen dute, hezkuntza pu-
blikoa disputatu beharreko territorio

bezala ulertuta beti ere. ENFFk 40 unibertsitate publiko baino gehiagorekin ditu formazio prozesuak eta ikastaroak hitzartuak. Brasileko nekazari mugimenduen borroka prozesu luze baten emaitza da hori, PRONERA izeneko hezkuntza politika publikoa erdietsi zuena. Unibertsitate eta bestelako erakunde hezitzaile ofizialen eta mugimendu herritarren arteko hitzarmenak ahalbidetu ditu; ofizialak, aurrekontuetako partidekin. Nekazarien mugimenduek lortu dute euren militanteak esparru publiko ofizialera heltzea edo alfabetatzea. Baina are garrantzitsuagoa: euren metodologiekin egitea lortu dute. Orain Bolsonarorekin arriskuan dago hori guztia.

Emaitzak askotarikoak dira, prozesu bakoitzean ezberdinak. Harremana gatazkatsua da, ez da erraza: unibertsitatean MSTko irakasleak edo horren aliatuak daudenean eredu hegemonikoa inposatu da gehiago. Ni Brasiliako campuseko graduondo batean egon nintzen eta han LVCren metodologia erabiltzea lortu zen, ikastaroak unibertsitate kanpotik zein barnetik eraso ezberdinak jasan arren.

LVCrena eta unibertsitatearena bi logika kontrajarri direla diozu, ez direla uztargarriak. Zer jarrera izan behar du herrigintzak: espazioa disputatu, hura konfrontatu, bertatik desertatu? Denetarik pixka bat egitearen aldekoa naiz. Disputatu beharra dugu, ahal den neurrian eta zaila izango denaren jaki-

tun; konfrontazioa eta salaketa beharrezkoak dira; espazio autonomoak eraiki behar ditugu.

Tesian “latifundio akademikoa” aipatzen duzu. Euskal Herrian ere existitzen da?

Bai. Ez dira existitzen zentzu eta praktika hezitzaile ezberdinak esparru unibertsitario ofizialean. Bat eta bakarra dago, bankaria, non irakasleak duen jakintza eta transmititzen duen, non unibertsitateak harreman hori bera duen jendartearekin, dimentsio arrazional-kognitiboa soilik lantzen duena —bost axola porru eginda baldin bagaude emozionalki—. Nekez aurkituko duzu mahaiak eta aulkiak mugitu daitezkeen ikasgelarik; horrek soilik asko esaten du. Kasualitatez zer edo zer ezberdina egin nahi duen irakasle bat aurkitzen baduzu, oasi isolatua da.

“Euskal Herriko unibertsitateetan nekez aurkituko duzu mahaiak eta aulkiak mugitu daitezkeen ikasgelarik”

Unibertsitatea gero eta merkaturatua dago. Enpresak dira egun ikerketa gaiak finantzatzen eta erabakitzen dituztenak, botere publikoen gainetik. EHUren “formazio eredu duala” hori da: duala enpresekin batera, ez mugimendu herritarrekin. Hor bai gertatzen dela horizontaltasun handiagoa: “en-

presaren jakintza kontuan hartu behar da eta gure gaitasunak batu behar ditugu helburu komun baten mesedetan”. Antolakunde sozial batekin ez duzu horrelakorik ikusiko.

Ahots ugari diote etorri badator-kigun jendarte ereduak errealtate latinoamerikarekin antzekotasunik izango duela. Zer ikasia dugu hango borroketatik?

Harritzen nauen gauzetako bat antolakunde antolakuntzarako ahalegina eta gaitasuna da: ezberdinen artean aliantzak sortzeko gaitasuna, etsai komun baten aurka egiteko puntu komun gutxienekoak adostekoa. Horretan Latinoamerikako mugimendu herritarretatik zer ikasi asko dugula uste dut. Ikuspegi estrategikoa, testuinguruaren analisirako eta datorrena aurreikusteko gaitasuna han asko lantzen duten beste gauza bat da, eta hemen gutxiago. Konpromiso militantea eta internazionalismo politikoa sortzeko gaitasuna ere, konpromiso hauskor eta likidoen garaiotan: antolakundearekin konpromisoa daukan jendeak ez dizu huts egingo. Ez da eredu hau: “bi edo hiru militantzia ezberdin ditut eta unerren batean kolapsatu egiten dut”, hori landu egiten da. Formazio politikoa ulertzeko moduz ere badugu zer ikasia. Esperimentziak eta borroka sistematizatzeko gaitasunaz beste horrenbeste. Nola aldarrikatuko dugu jakintza kolektiboen sortzaile garena ez baditugu gure praktikak sistematizatzen? Latinoamerikan mugimendu askok bai egin dutela, beraien oinarrientzako material propioa sortzen dute, argitalpenak, analisiak... ●

SÉRGIO SILVA / PONTE JORNALISMO